

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף פא

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

בדין "גר" שאמו מישראל

מביאים תוס' שגר מביא ואינו קורא כיון שאינו יכול לומר "אשר נשבע לאבותינו". ולכן ר"ת לא הניח לגרים לברך ברכת הזימון כיון שאינם יכולים לומר "שהנחלת לאבותינו", ואף שמתפלל אומר "אלוקי אבות ישראל", ובבית הכנסת אומר "אלקי אבותיכם". ואם היתה אמו מישראל אומר "אלקי אבותינו". ור"י חולק על ר"ת שגר אומר "אבותינו" וכו'.

אולם צריך לעיין אף לשיטת ר"ת כאשר אמו מישראל אומר "אבותינו", מה הצד שלא כך? הרי אם אמו מישראל הוא ישראל גמור, מה הנידון, האם יש צד שכאשר אמו מישראל צריך הוא גירות, האם עכו"ם הבא על בת ישראל הולד כמוהו??? ובאמת דבר זה אינו פשוט כלל, שגוי הבא על בת ישראל שהולד הוא יהודי כשר.

מבואר בגמ' ביבמות (כג), שייחוס הולד לגבי דיני ישראל, מתייחס אחר האם. ולכן שאל שהאב גוי הולד מישראל. רצו להוכיח, שרבינא אמר בא עובד כוכבים על בת ישראל הולד כשר. אומרת הגמ', אמנם הוא לא מחזר, אולם אינו כשר. אלא מוגדר ישראל פסול. (ועי' בגיטת התוס' שלשיטת ר"י אם בא עכו"ם על בת ישראל הולד מחזר כיון שהולכים בחר האם וא"כ בישראל יש מחזר. שאם נולד בתר הגוי בגוי לא שייך מחזר) עי' היטב בתוס' יבמות כג, ויבמות טז, ב. ובביאור הקובה"ע (ס"ז כ) ועולה שיש ג' שיטות: ולד מחזר. ולד כשר גוי. וולד כשר ישראל. אם הולד הבא מן העכו"ם וישראלית, "כשר" האם הוא יהודי? (עי' היטב רש"י קידושין סח, ב שמבואר שלצד הו"א בדברי רבינא היה כשר והכוונה שעדיין צריך להתגייר. ורק אין בו פסול מחזרות. אולם עי' במהרש"א בקידושין עה, ב מה שכתב על דברי התוס' שם ד"ה ורבי ישמעאל שהוא מוגדר כישראל גמור.)

בגמ' יבמות (טז, ב) בדין הגרים מתרמוד, הביאו תוס' (ד"ה אמוראי) בסוף דבריהם, סברה שעכו"ם הבא על בת ישראל הולד כמוהו. היינו עבד או גוי. המהרש"ל (שם) תמה על הדבר, שלא מצאנו שיטה כזו שהולד מתייחס אחר הגוי. ולכן ביאר שיש חשש שיתנהג כמו גוי. אולם המהרש"א תמה, וכי אם יתנהג כמו גוי, דינו כגוי. הרי יהיה דינו, כישראל מומר. ולכן נוקט ששיטת התוס', שגוי הבא על בת ישראל דינו שהוא גוי. וכך הדין בעבד הבא על בת ישראל, דינו כגוי גמור. והוכיח כך אף משיטת התוס' בקידושין עה, ב.

בגמ' בכורות (מז, א) מבואר, אם בא עכו"ם על לוויה, ומצד אמו הוא פטר רחם. אין לו דין של חמשה סלעים לגבי פדיון הבן. שואלים השער המלך (איט"ב פט"ו ה"ג) ובקרבן אורה (יבמות טז, ב) ובקובה"ע (ס"ז כ), הרי לשיטת התוס', שעכו"ם הבא על בת ישראל הולד גוי, מה שייך לדון פטור של חמשה סלעים, הרי הוא גוי גמור. ואין עניינו לבכור, ואין עניינו לפדיון.

אומר הקרבן אורה, שאין הכוונה בדברי התוס', ששיטתם שעכו"ם הבא על בת ישראל הולד גוי, וצריך גירות וכו'. אלא שיטתם היא שדינו כישראל, אלא נקטו שיש סברה זו, שאפשר לקבלה, לפי חלק מהשיטות, שאף שאמו ישראלית יש לדון כאן גירות.

בשו"ת חמדת שלמה (אבה"ע ס"ז ב) הביא מהנתיבות, שעכו"ם הבא על בת ישראל צריך גירות. ומה שנאמר בגמ' בכורות שדנו האם יש בו חיוב חמש סלעים אף לא, היות, וגוי יש לו חיים. א"כ מתייחס הולד אחר אביו הגוי. אולם לאחר שהתגייר, הוא מתייחס אחר אמו הישראלית, א"כ הוא מישראל גמור, וכאשר הוא בכור, יש לדון בו פדיון.

וכתב על הדברים באבי עזרי (איט"ב פט"ו ה"ג), שהדברים תמוהים. ואין להם שום מקום. מה השתנה לגבי הייחוס בין קודם הגירות לבין אחר הגירות. קודם שהיה גוי, התייחס אחר אביו. ושהתגייר, הוא כקטן שנולד דמי, ואין לו יחוס כלל, לא לאביו ולא לאמו. ומה שייך לדון כאן שלאחר שהתגייר יש לו ייחוס לגבי דיני בכורה.

ליתן טעם בדברי החמדת שלמה, בגמ' יבמות (מז, ב) תניא רבי חיינא בנו של רבן גמליאל אומר, מפני מה גרים בזמן הזה מעונין ויסורין באין עליהם, מפני שלא קיימו שבע מצוות בני נח. ר' יוסי אומר, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, אלא מפני מה מעונין לפי שאין בקיאיין בדקדוקי מצוות.

ונקט ערו"ל שכו"ע סברו את הכלל ש"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי". אלא נחלקו, האם גר שהתגייר כקטן שנולד, הכוונה שעתה נולד ואין לו ייחוס, למה שהיה פעם גוי. וא"כ כל מה שבאים עליו יסורים זה מחמת חוסר דקדוק במצוות. או שנחשב הדבר, שהיה, כביכול מת, ועתה נולד מחדש. והיסורים באים על הגלגול הקודם.

מענה, אפשר דעת החמדת שלמה, ש"נתגייר" דינו, כאילו היה בעולם, בעודו גוי ייחוסו לאביו, כדון גוי. לאחר שנתגייר, אמנם דינו מתחדשים כישראל, אולם היות ודנים שעתה נולד מחדש, ויש לו אף יחס למה שהיה קודם, הרי בפועל הוא בכור לאמו, לכן יש לדון בו בכורה. אמנם לאבי עזרי היה פשוט, נתגייר אין לו שום יחס לזמן שהיה גוי. ודו"ק.

והביא האבי עזרי מהר"ט אלגזי בכורות (מז, א אות סה סק"ב) מה שאמרו עכו"ם הבא על בת ישראל הולד כשר. ואפילו קודם שנתגייר כשר, היינו בגוי שבא על בת ישראל בדרך זנות ונתעברה ממנו, ושוב לא ידע הגוי מהולד כלל,

ואמו גדלו בתורה ובמצות כבן ישראל ממש, דבכה"ג אמרין דאיגלאי מילתא למפרע דהורתו ולידתו בקדושה ומתחלתו ישראל גמור היה ולא כגוי שנתגייר. אך אם היה העניין שהגוי לקח את בנו וגדלו הוא בעצמו כמשפט בני הגויים, ונתגדל בגיות, כה"ג אמרין דאיגלאי מילתא למפרע דהורתו ולידתו בגיות וחשיב כאילו תחלתו גוי גמור. ובאופן זה אינו מותר לבא בקהל עד שיתגייר גירות גמור, דהכי דרשינן ליה לקרא את בתך לא תתן לבנו כי יסיר את בנך מאחרי, בן בתך דקרוי בנך וכישראל מעיקרו מיקרי היינו אם לא יסירנו מאחרי, דאם יסיר את בנך מאחרי דמעיקרא מגדל אותו גוי כמגדל בין הגויים, הרי למפרע אינו קרוי זה בנך. עכ"ל. האבי עזרי סיים את דבריו על דברי הר"ט אלגזי וישתקע הדבר ולא יאמר כזאת ואין לזה שום גדר ומקור בהלכה כלל.

האבי עזרי עצמו מבאר, את המחלוקת האם עכו"ם הבא על בת ישראל הולד כשר או לא. היות ולמדנו במשנה בקידושין, כל מקום שיש קידושין בעבירה, הכלל, ללכת אחר הפגום. נחלקו האם דין זה נאמר רק בישראל, או אף בביאת עכו"ם. אם נאמר אף בביאת עכו"ם, הרי ולד זה, אף שבא מן הישראלית, יש בו פגם מחמת יחוס לאביו הגוי. ואם נאמר שהדין ללכת אחר הפגום, נאמר רק בקידושין של ישראל, א"כ נמצא שהולד כשר ואין מתייחס אחר אביו. (ועי' בעניין זה בקובה"ע ס"ז אות א' ב' ג')

סיכום הדף

נושא היום: קנין ב' אילנות או ג'. נפק"מ לביכורים.

לגבי הדין האמור בברייתא שיכול בארז להוציא עם השורש כיוון שאינו גזעו מחליף, **שואלת הגמ'** והרי **דרש רבי חייא בר לולייני**, "צדיק כתרם יפרח כארז בלבנון" **דימו צדיק לארז**, שקם בתחיית המתים, כארז שמחליף גזעו. **ודימו לתמר**, שנותן פירות, ויש שכן לצדיק לעולם הבא. מבואר שארז מחליף את גזעו. **מבארת הגמ'** שעסקו בשאר ארזים שאין הם מחליפים את הגזע, **כדברי רבה בר רב הונא** שיש עשרה סוגים של ארז. **"אתן במדבר ארז שיטה וחדס ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו", מבארת הגמ' "ארז", ארזא. "שיטה", תורניתא. "חדס", אסא. "עץ שמן", אפרסמא. "ברוש", ברתי. "תדהר", שאגא. "ותאשור", שורבינא. **רב דימי אמר** הוסיפו עליהן "אלמונים" כיוון שלא שיעבד את הגזע, "אלמונים", בלוטי. "אלמונים", כסיתא. **וי"א "ערונים" "ערמונים" "אלמונים"**, ערוי, "ערמונים", דולבי. "אלמונים", כסיתא.**

אם קנה ב' אילנות בשדה חבירו, לרבנן לא קנה קרקע. **לר"ם** קנה אף את הקרקע. **לשיטת רבנן** שלא קונה את הקרקע המוכר משעבד את קרקעו לצורך שימוש העץ שקנה הלוקח, ולכן אף אם התארכו הענפים לא יקוצץ אותם בעל הקרקע, כל מה שעולה **מן הגזע** שייך לבעל האילנות, מה שעולה **מן השורש** שייך לבעל הקרקע, **ואם יבשו האילנות** אין ללוקח קרקע לטעת אחרים במקומם.

אם קנה ב' אילנות אף לרבנן קונה את הקרקע, אם התארכו הענפים יכול בעל השדה לקצוץ אותם כיוון שלא שיעבד את השדה ללוקח, כיון שיש ללוקח את הקרקע שבין אילנותיו. **ובכה"ג אף העולה מן השורשים** שייך לקונה. **ואם יבשו העצים** יכול לטעת אחרים במקומם.

לגבי הלכות ביכורים למדנו, הקונה **ב' אילנות** בשדה חבירו, **לדעת רבנן**, מביא ביכורים מהעצים אולם אינו קורא פרשת ביכורים שהרי אין כאן **"האמדה אשר נתת לי"**. **לדעת ר"ם** מביא וקורא. **אמר רב יהודה בשם שמואל**, לשיטת ר"ם אף מי שקנה פירות בשוק צריך להביא ביכורים, שהרי כבר למדנו במשנה לפנינו שאם רכש ב' אילנות רכש אף את הקרקע, א"כ מה בא ר"ם לחדש בהלכות ביכורים יותר ממה שלמדנו לפנינו. **בהכרח** אף אם לקח פירות מן השוק צריך להביא ביכורים. **ומבאר הגמ'** שאמנם נאמר "אשר תביא מארצך" אולם לדעת ר"ם בא למעט מחו"ל. מה שנאמר **"אדמתך"** בא למעט קרקע עכו"ם. **"אשר נתת לי"**, יתבאר שהק"ה נתן מעות ויכל לקנות פירות בשוק.

שאל רבה, למדנו בברייתא, אמר ר"ם קנה אילן בשדה חבירו מביא ואינו קורא היות ולא קנה את הקרקע. **מבואר להדיא** שאין ביכורים מקונה בשוק, שהרי אף בקונה אילן אחד אין ביכורים. **ונשאר הגמ' בקושיא** על דברי שמואל. **שאל רבי שמעון בן אליקים לר"א**, מה הסברה בדברי ר"ם באילן אחד, ומה סברו רבנן בב' אילנות. אמר לו ר"א, דבר שהאשונים לא אמרו בו טעם תשלתי בבית המדרש כדי לביישני.

ביאר רבה, יתכן ור"ם הסתפק אולי באילן אחד קנה את הקרקע, ורבנן הסתפקו אולי קנה את הקרקע בקונה ב' אילנות, לכן יביא ביכורים מספק. **אמרת הגמ'**, שביאור זה ולא קנה את האמור בברייתא שאמר ר"ם, שביאור ואינו קורא כיון שלא קנה קרקע. **נוקטת הגמ'** שצריך לומר "שמה לא קנה קרקע". **שואלת הגמ'** אם יש אחד שזה לא ביכורים הרי יש כאן ספק חולין בעזרה. **מבארת הגמ'** שהקדיש אותם. וא"כ פדה אותם כדי שהכהן יוכל לאכלם. **ומעמידה הגמ'** שאף הפריש תרומה, שהרי יש צד שאינם ביכורים. ומבארת הגמ', תרומה גדולה נתן לכהן, מעשר שני נתן לכהן, מעשר עני נתן לכהן עני, נתן לכהן עני, **אלא מעשר ראשון ששייך ללוי למי נתן**, **מבארת הגמ'** שנתן לכהן כדברי ר"א בן עזריה שאמר שמעשר ראשון אף הוא לכהן.

ולצד שהם ביכורים, אמנם לביכורים צריך קריאה, אולם זה אינו מעכב. **שואלת הגמ'** שאם מחמת הספק לא יכול לקרא, הרי זה מעכב **כדברי רבי זירא** שכל הראוי לביאה, אף אם לא יבולד לו יעכב, אולם אם אין ראוי לביאה, בילה מעכבת, וכהא דהרי לא יכול לקרא מן הדין, א"כ הקריאה צריכה לעכב. **מבארת הגמ'**, שעשה כרבי יוסי ברבי חוניא, שלמד **"ולקחת" "והבאת"** שצריך שהלקיחה וההבאה היו באדם אחד, ואם בצר הבעלים ושלה שליח ומת וכו', אין הבעלים יכול לקרא, ואין חיוב קריאה, **א"כ את הפירות המסופקים שלח ביד שליח** וא"כ אין בהם דין קריאה כלל.